

УДК 37.06

DOI <https://doi.org/10.33120/popp-Vol15-Year2024-152>

Боброва Лариса Григорівна

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
відділу психології спілкування,

Інститут соціальної та політичної психології НАПН України,
м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3294-9216>

bobrovalarisa284@gmail.com

**АКТУАЛЬНІ ФОРМИ УЧАСТІ БАТЬКІВ – НОСІЇВ
ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ЩОДО ОСВІТИ ДІТЕЙ У СИСТЕМІ
«СІМ'Я – ШКОЛА»**

Мета дослідження – визначити актуальні форми участі батьків як носіїв громадської думки щодо освітнього процесу дітей у системі «сім'я – школа».

Основні **методи** дослідження: систематичний теоретичний аналіз джерел, авторське опитування, статистична обробка даних, узагальнення.

Результати. Побудовано концептуальну модель громадської думки щодо освіти, а також комплексну модель участі батьків в освітньому процесі дитини. З'ясовано, що важливою умовою формування громадської думки і предметно-практичним її результатом є діяльність соціальних суб'єктів, а основним чинником цієї діяльності – базова потреба суб'єктів у взаємодії і спілкуванні. Розкрито роль первинних груп, зокрема сім'ї, у формуванні та функціонуванні громадської думки. Зіставлено два типи участі батьків в освітньому процесі дитини: участь у побудові домашнього освітнього середовища і шкільна участь. Виділено три групи факторів, що визначають тип участі: 1) «предмети» інтересу батьків, засновані на їхньому уявленні про якість освіти; 2) канали комунікації або способи взаємодії суб'єктів освіти; 3) соціально-психологічні «мотиватори» участі батьків в освітньому процесі дитини. Визначено рівні суб'єктності батьків, зокрема: з'ясування ситуації; обговорення проблем та вироблення варіантів їх вирішення; участь на рівні прийнятих стандартних заходів; участь на рівні висловлювання своєї думки; участь на рівні планування та вибору.

Висновки. Аналіз результатів дослідження дає підстави стверджувати, що батьки частіше залучені до домашньої освіти своїх дітей, ніж беруть участь у житті школи. Виокремлено такі пріоритетні типи участі батьків в освітньому процесі дитини: домашнє навчання, виховання, комунікація зі школою.

Перспективою дослідження є визначення типологічних груп батьків за специфікою їхньої участі в освітньому процесі дитини, а також встановлення зв'язків з потенційними ефектами різних варіантів участі.

Ключові слова: громадська думка, сім'я, Нова українська школа, участь, соціальна взаємодія

Larisa H. Bobrova

Candidate of Psychological Sciences (PhD),
Senior Researcher, Department of Communication Psychology,
Institute of Social and Political Psychology
of National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0002-3294-9216>

bobrovalarisa284@gmail.com

**CURRENT FORMS OF PARENTAL INVOLVEMENT AS BEARERS
OF PUBLIC OPINION REGARDING CHILDREN'S EDUCATION
IN THE «FAMILY-SCHOOL» SYSTEM**

Research Objective. To identify current forms of parental involvement as bearers of public opinion regarding the educational process of children in the «family-school» system.

Methodology. The main research methods include systematic theoretical analysis of sources, an original survey, statistical data processing, and generalization.

Results. A conceptual model of public opinion on education and a comprehensive model of parental involvement in the child's educational process have been constructed. It has been established that an important condition for the formation of public opinion and its practical outcome is the activity of social subjects, and the primary factor of this activity is the basic need of the subjects for interaction and communication. The role of primary groups, particularly the family, in the formation and functioning of public opinion has been revealed. Two types of parental involvement in the child's educational process have been compared: involvement in creating the home educational environment and school involvement. Three groups of factors determining the nature of involvement have been identified: «subjects» of parental interest based on their perception of educational quality; communication channels or methods of interaction among educational subjects; and socio-psychological «motivators» for parental involvement in the child's educational process. Levels of parental agency have been identified, including: understanding the situation; discussing problems and developing solutions; participating at the level of accepted standard measures; participating at the level of expressing one's opinion; and participating at the level of planning and decision-making.

Conclusions. Analysis of the research results suggests that parents are more frequently involved in the home education of their children than in school life. The following priority types of parental involvement in the child's educational process have been identified: home education, upbringing, and communication with the school.

The future direction of the research includes identifying typological groups of parents based on the specifics of their involvement in the child's educational process and establishing connections with the potential effects of different types of involvement.

Keywords: public opinion, family, New Ukrainian School, participation, social interaction

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблеми підвищення ролі сім'ї в освіті дітей на сучасному етапі освітніх перетворень засвідчено в змісті Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ ст.), де організація родинного виховання розглядається як важлива ланка процесу освіти. У Законі України «Про освіту» наголошується, що «батьки мають право обирати і бути обраними до органів самоврядування в закладах освіти; звертатися до органів державного управління з питань навчання, виховання дітей, сприяти здобуттю дітьми освіти в загальноосвітніх навчально-виховних закладах...». Цим законом передбачено надання сім'ї ролі активного, відповідального суб'єкта навчально-виховного процесу в закладах освіти. Нині це питання актуалізується поживленням вивченням європейського досвіду в контексті концепції реформування Нової української школи (НУШ) та впровадження її ідей у систему національної освіти.

Сім'я як первинна ланка соціалізації особистості відіграє непересічну роль у формуванні та функціонуванні громадської думки. Саме в сім'ї формуються наріжні ідеали, які перетворюються на суспільну свідомість. Сім'я і школа як соціальні інституції пов'язані між собою системою зв'язків, які охоплюють відповідних суб'єктів: батьків, учителів, дітей. Належна освіченість, поінформованість громадян з питань освіти можуть бути потужним інструментом комунікації суб'єктів освітнього процесу, який організовує їхнє розуміння і слугує основою для спільної конструктивної діяльності задля розвитку особистості дитини. Отже, вивчення особливостей становлення і функціонування громадської думки батьків щодо освіти дітей залишається актуальним для сьогодення, навіть під час повномасштабного російського вторгнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні соціально-психологічні дослідження щодо становлення громадської думки в системі «сім'я – школа» присвячені розгляду питань щодо особливостей функціонування громадської думки на вербальному і дієвому рівнях (Габермас, 2000); консолідації громадської думки (Фролов, 2014); трансформації громадянської позиції суспільних груп щодо модернізації освітнього процесу (Слюсаревський, 2017); передумов гармонізації процесу функціонування громадської думки (Стариковська, 2020). У доробку науковців батьківську участь в освітньому процесі дитини розглядають як континуум батьківських практик – від формальної «батьківської залученості» (parent involvement) до щирої та усвідомленої

«батьківської причетності» (parent engagement) (Goodall & Montgomery, 2014); участь, реалізовану у двох формах: домашню (parent-initiated involvement) і шкільну (school-initiated parental involvement) (Hoover-Dempsey, Walker, & Sandler, 2005); як сферу перетину сім'ї, школи, громади (Epstein, 1987). Водночас питання вивчення громадської думки батьків щодо освітнього процесу дітей у більш широкому контексті їхньої участі в системі «сім'я – школа» розкрито наразі недостатньо і потребує свого подальшого дослідження.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження актуальних форм участі батьків в освітньому процесі своїх дітей.

Виклад основного матеріалу дослідження. З позиції сучасного соціологічного знання громадська думка – це сукупність загальноновизнаних та узвичаєних у певному суспільстві уявлень, оцінок, суджень щодо суспільно значущих явищ, подій, особистостей, проблем тощо. Формування тих чи інших суспільних уявлень залежить від форм, змісту, засобів поширення соціальної інформації. Ключовими елементами природи громадської думки, які гарантують їй ознаки відносної стабільності, є її суб'єкт і об'єкт. Суб'єкт громадської думки – це її носій (автор, реципієнт). Об'єкт – це те, про що говориться від імені суб'єкта і, власне, становить зміст громадської думки. Основними критеріями для визначення об'єкта громадської думки є громадські інтереси, актуальність та дискусійність.

Як суспільному феномену, громадській думці властиві такі сутнісні характеристики: вона є інтегративним утворенням, яке має історичні, часові, територіальні особливості, складну структуру і виконує певні функції; формується внаслідок висловлювання групи людей, яка характеризується спільністю інтересів та цілісністю; виявляється лише щодо актуальних для соціальної спільноти чи суспільства проблем, ситуацій; її характеризують інтенсивність поширення, стабільність, вагомість, компетентність, соціальна спрямованість; може виражатися як у вербальних судженнях, так і в реальній поведінці; часто є конфліктною (Боброва, 2022).

У структурі громадської думки виділяють такі складники: раціональний (пізнавально-інтелектуальний), емоційний та вольовий (феномен суспільної, колективної волі). Раціональний складник громадської думки нерозривно пов'язаний з вольовим та емоційним як із синтезом масових відчуттів, настроїв та переживань. Завдяки громадській волі і психічним настроям на практиці реалізуються ті уявлення, погляди та знання, які є раціональним складником сутності громадської думки. Попри це вольовий складник сприяє перетворенню громадської думки із сучасного духовного утворення в духовно-практичне.

Ефективне функціонування громадської думки передбачає: по-перше, на когнітивному рівні – забезпечення надійного інформаційного зв'язку між знанням і вірою соціальних суб'єктів; по-друге, на емоційно-чуттєвому рівні – гармонізацію емоційного і раціонального у взаємодії суб'єктів, що забезпечує об'єктивність та обґрунтованість громадської думки; по-третє, на поведінковому рівні – балансування між традиційним та інноваційним у взаємодії суб'єктів, що сприяє закріпленню вдалих соціальних норм, цінностей і продукуванню нових поглядів та ідей (Стариковська, 2020).

На підставі змістових характеристик громадської думки, а також беручи до уваги положення сучасних психологічних підходів до вивчення її структурно-функціональних особливостей, розроблено концептуальну модель громадської думки щодо освіти (рис. 1).

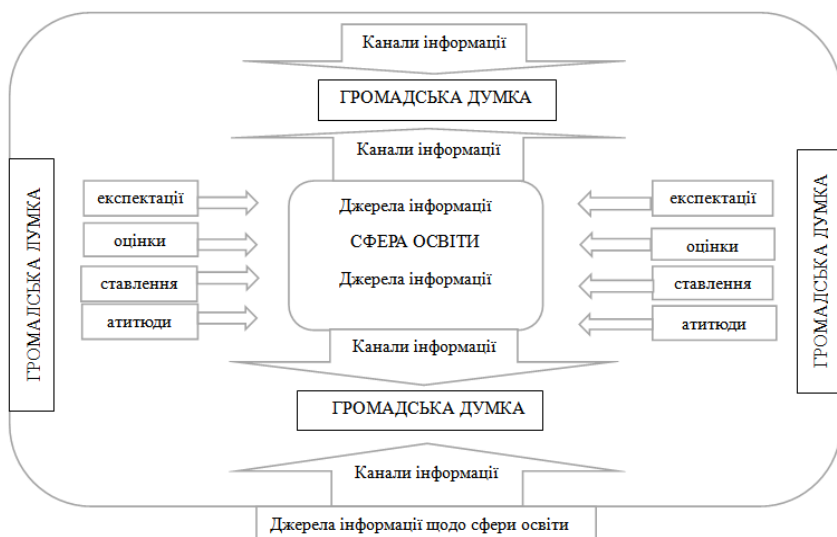

Рис. 1. Концептуальна модель громадської думки щодо освіти

Серед об'єктів громадської думки значне місце посідає освіта. Освітнянськими проблемами переймаються майже всі громадяни, оскільки освіта пройшла через долю кожного. Саме від розвитку сфери освіти залежить майбутнє нашої країни. Тобто сфера освіти є предметом спільного інтересу громадян і викликає певні чуттєво-емоційні переживання, той чи інший настрій (емоційний компонент).

Безпосереднім вираженням інтересу є очікування громадян щодо освітніх послуг. За такої умови очікування (або експектації) формуються як на основі процесів антиципації – передбачення, оцінювання належного, що забезпечує прогнозованість, так і на основі актуалізації – оцінювання актуальності соціальної потреби.

Зацікавленість, яка виникає на чуттєво-емоційній основі, об'єктивно потребує різноманітної інформації, що уможливило формування думки-судження про цю проблему (раціональний складник). Ця думка-судження буде тим більш об'єктивною, конкретною і повною, чим більший обсяг інформації лежатиме в її основі. Це впливатиме на ставлення батьків до школи і процесів, які в ній відбуваються. Потенційна нестача інформації про очікувані ролі й обов'язки сім'ї та школи може породжувати непослідовність громадської думки, її упереджене ставлення до окремих освітніх інновацій.

Важливий аспект громадської думки щодо сфери освіти становлять оцінні думки-судження, які надають громадській думці здатності пов'язувати судження людей з їхніми діями, спрямованими на вибір способів та форм отримання освітніх послуг, готовність використовувати для цього різноманітні ресурси. Прагнення громадян до предметно-практичного втілення своїх оцінних суджень виражає вольовий складник, який надає громадській думці стійкості і спрямованості. Уявлення про цей складник може бути отримано як у процесі вивчення настановлень (атитюдів) громадян щодо сфери освіти, так і в процесі дослідження їхньої готовності діяти, щоб задовольнити відповідні особистісні та суспільні потреби.

Основним, безумовним суб'єктом громадської думки (її носієм) є громадськість – активне соціальне утворення, яке об'єднується навколо певної соціальної проблеми задля пошуку шляхів її вирішення. У науковій літературі використовують різні поняття, які описують сукупність людей як цілісне утворення: «колективний суб'єкт», «спільнота» і «група». Незалежно від того, яке поняття використовують науковці, найважливішим критерієм спільного (на протиположності індивідуальному) творення громадської думки є наявність Ми-ідентичності, яка утворюється на основі безпосередньо-чуттєвого переживання людьми факту їхнього спільного існування і пов'язана з поняттям соціальної ідентичності, яке обґрунтували Г. Теджфел і Дж. Тернер. На думку вчених, соціальна ідентичність складається з образів «Я», пов'язаних зі сприйняттям себе як члена певних соціальних груп (Tajfel & Turner, 1979).

Соціальна група – це певна кількість людей, які постійно взаємодіють одне з одним, що зумовлює згуртованість учасників

взаємодії в окреме ціле. Однак не всі групи є однаково важливими для людини. На думку американського соціального філософа Чарльза Кулі, є первинні і вторинні групи. Первинна група є своєрідним комплексом свідомості, у якому розчинені всі індивідуальні свідомості її членів; вони взаємодіють і доповнюють одне одного. Така група характеризується стійкістю, безпосередністю та неформальністю зв'язків, її первинність пов'язана з роллю в процесі соціалізації особистості в межах більших соціальних спільнот. Важливу роль у таких групах відіграють сталі емоційні стосунки та особистісні зв'язки. Найяскравішим прикладом первинної групи є сім'я як первинна ланка соціалізації особистості та формування морально-етичних засад її існування (Соціологія. Освіта. UA, 2023). Із соціально-психологічного погляду сім'я є малою соціальною групою, в якій умови існування людей узгоджуються з високою природною, соціальною та духовною доцільністю. Вона є обов'язковою умовою функціонування всієї соціальної структури суспільства і має потужний розвивально-виховний потенціал впливу на процеси суспільного розвитку.

На переконання Ю. Габермаса, основою утворення громадської думки і предметно-практичним її результатом стає діяльність соціальних суб'єктів, а причиною цієї діяльності є базова потреба суб'єктів у взаємодії і спілкуванні. Отже, функціонування громадської думки відбувається на двох рівнях: вербальному (сприймання інформації, її опрацювання та оцінювання) і дієвому (здійснення суб'єктом діяльності відповідно до цієї оцінки) (Габермас, 2000).

Діяльність сім'ї як суб'єкта освітнього простору ми визначаємо як здатність батьків брати активну участь в освітньому процесі дитини, розумно, відповідально і творчо ставитися до процесу виховання, самостійно організовувати освітній маршрут дитини, приймати рішення та здійснювати рефлексію. Участь батьків в освітньому процесі дитини передбачає різні форми і види діяльності, набір і комбінація яких визначаються низкою факторів. Глибина і ступінь батьківської участі можуть варіюватися дуже суттєво. Так, Джанет Гудолл і Керолайн Монтгомері наголошують на існуванні цілого континууму батьківських практик – від формальної «батьківської залученості» (parent involvement) до ширшої та усвідомленої «батьківської причетності» (parent engagement) (Goodall & Montgomery, 2014). Участь батьків може бути реалізована у двох основних формах: домашній і шкільній. Якщо в другому випадку ініціатором участі батьків зазвичай є представники освітніх організацій (school-initiated parental involvement), то домашню участь ініціюють самі батьки (parent-initiated involvement) (Hoover-Dempsey, Walker, & Sandler, 2005).

Більшість класифікацій батьківської участі розроблено зарубіжними дослідниками. Серед найбільш відомих класифікацій – типологічна модель, запропонована Дж. Епштейн. Вона охоплює шість категорій, які сприяють об'єднанню школи, сім'ї та місцевої спільноти: виховання дітей, домашнє навчання, комунікація зі школою, волонтерство, участь у прийнятті рішень та співпраця зі спільнотою (Epstein, 1987).

Важливою для нашого дослідження є також батьківська модель Гувер-Демпсі і Сендлера, яка відображає: причини, фактори батьківської участі в освітньому процесі своїх дітей; зв'язок участі батьків з освітніми результатами дітей; механізми, за допомогою яких батьківська участь може впливати на академічні досягнення учнів. Серед чинників участі батьків в освітньому процесі в моделі виділяють такі групи: «особисті мотиватори», серед яких власні уявлення батьків про те, яку участь вони мають брати в шкільній освіті своїх дітей, а також «самоефективність», тобто уявлення батьків щодо впливу їхньої участі на освіту дітей; «контекстні мотиватори», серед яких загальна відкритість школи, готовність до взаємодії; змінні життєвого контексту батьків, серед яких соціально-економічні умови, власний рівень освіти батьків; час і ресурси, які вони мають для участі; культурні особливості сім'ї (Hoover-Dempsey, Walker, & Sandler, 2005).

На основі результатів теоретичного дослідження розроблено комплексну модель участі батьків в освітньому процесі дитини (рис. 2). У запропонованій моделі є два типи участі батьків в освітньому процесі дитини – домашня і шкільна. Домашня участь стосується обговорення шкільних ситуацій з дитиною, допомоги у виконанні домашніх завдань, турботи про здоров'я, тобто побудови домашнього освітнього середовища. Шкільна участь – це спілкування з учителем, участь у роботі батьківських комітетів, відвідування заходів тощо. У моделі виділено три групи факторів, які визначають характер участі: «предмети» участі чи інтересу батьків, засновані на їхньому уявленні про якість освіти; канали комунікації або способи взаємодії суб'єктів освіти; соціально-психологічні «мотиватори» участі батьків в освітньому процесі дитини. Участь батьків в освітньому процесі дитини класифікується за рівнями їхньої суб'єктності, зокрема: з'ясування ситуації; обговорення проблем та вироблення варіантів їх вирішення; участь на рівні прийнятих стандартних заходів; участь на рівні висловлювання своєї думки; участь на рівні планування та вибору.

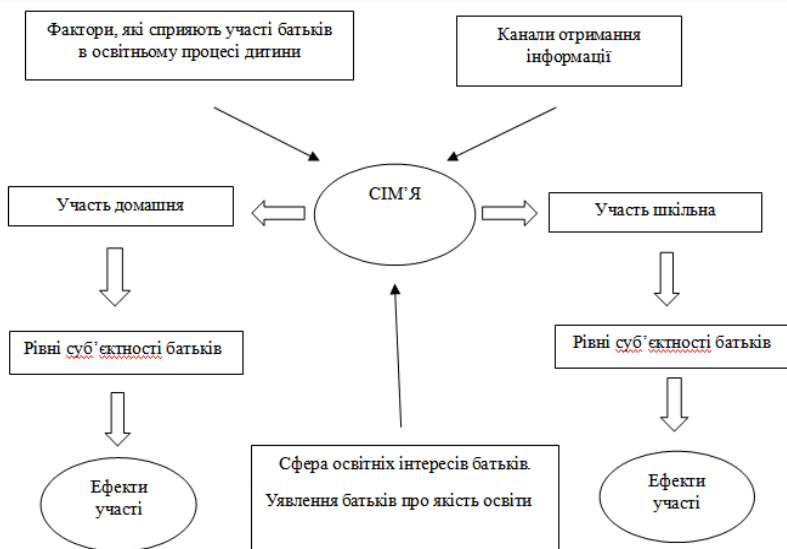

Рис. 2. Комплексна модель участі батьків в освітньому процесі дитини

Отже, на основі двох представлених моделей розроблено й апробовано соціально-психологічний інструментарій та здійснено емпіричне дослідження соціально-психологічних особливостей актуальних форм участі батьків в освітньому процесі дітей як суб'єктів – носіїв громадської думки щодо освіти та її реформування.

Емпіричне дослідження здійснювалося протягом травня-вересня 2023 року. Опитано 334 особи (з них 97 % жінок, 3 % чоловіків) – батьків учнів 5-6-х класів Камінь-Каширського ліцею Волинської області, Любешівського ліцею Волинської області, Машівського ліцею Волинської області, Кушугумської гімназії «Інтелект» Запорізької області, спеціалізованої середньої школи № 207 м. Києва, середньої школи № 12 м. Києва. Повну середню освіту серед них мають 8,4 % респондентів, середню спеціальну (закінчили коледж, училище, технікум) – 34,1 %, вищу освіту (закінчили інститут, університет, академію) – 57,5%.

Результати дослідження дають підстави стверджувати, що батьки частіше залучені до домашньої освіти своїх дітей, ніж беруть участь у житті школи. Виокремлено такі пріоритетні типи участі батьків в

освітньому процесі дитини: домашнє навчання, виховання, комунікація зі школою.

Так, 65,3 % досліджуваних допомагають дитині у виконанні завдань, пояснюючи теми з предметів, 69,2 % батьків стежать за відвідуванням дитиною занять, 68,6 % контролюють поточні та підсумкові оцінки дитини. Водночас лише 20,1 % батьків беруть участь у шкільних заходах, а 5,4 % залучені до роботи органів самоуправління.

З аналізу типової поведінки вчителя щодо освітнього процесу дитини випливає, що в процесі комунікації школи і батьків виникають певні труднощі. Так, хоч 77,3 % батьків зазначили, що вчитель інформує їх про успіхи або поточні проблеми їхньої дитини, водночас лише 25,7 % опитаних батьків вважають, що вчитель дослухається до їхньої думки; 30,8 % батьків зазначають, що вчитель враховує особливості навчання їхньої дитини (її індивідуальний темп тощо) і лише 33,8 % батьків обговорюють з учителем стосунки своєї дитини з однокласниками. Лише 21,3 % батьків зазначають, що вчителі пропонують батькам навчальні програми щодо розвитку і підтримки дитини.

Аналіз результатів дослідження засвідчив, що більшість батьків (62,3 %) обізнані про зміни в освітньому процесі, які відбуваються в результаті освітньої реформи; понад половину (56,9 %) батьків вважають, що їхня зацікавленість освітою дитини позитивно впливає на її освітні досягнення. Так само понад половину (53 %) досліджуваних зазначають, що школа, де навчається їхня дитина, відкрита для взаємодії з батьками. Найвагомішою змінною життєвого контексту сучасних батьків є їхній соціально-економічний статус в умовах війни, яка стала важким випробуванням для багатьох сімей. Водночас результати дослідження свідчать, що попри всі перешкоди батьки підтримують своїх дітей в освітньому процесі.

Важливим аспектом нашого дослідження було з'ясування можливих каналів отримання батьками інформації про діяльність школи, адже недостатня їхня поінформованість може спричинити непорозуміння в системі «сім'я – школа». Як для індивідуального рівня (ситуація зі своєю дитиною), так і для інституційного рівня (ситуація в школі) можна виділити такі канали комунікації: канал особистісного (усного) неформального спілкування; канал формальних шкільних інформаційних систем; канал неформального спілкування в соціальних мережах; канал отримання інформації шляхом залучення в шкільне життя. Аналіз результатів дослідження свідчить, що більшість батьків, 59,9 %, задоволені повнотою та якістю інформації про діяльність школи. Інформацію про освітній процес шляхом особистісного спілкування з дитиною отримують 74,3 % досліджуваних, а шляхом неформального

особистісного спілкування з класним керівником – 70,4 % батьків. Каналами формальних інформаційних систем користуються 26,6 % батьків, які отримують інформацію про діяльність школи через її сайт, а 25,7 % батьків дізнаються про освітній процес завдяки електронним щоденникам. Водночас лише 18,6 % батьків отримують інформацію шляхом залучення в шкільне життя, а 9,9 % батьків віддають перевагу неформальному спілкуванню в соціальних мережах.

На основі аналізу результатів дослідження участь батьків класифіковано за різними рівнями суб'єктності:

З'ясування ситуації є першим рівнем участі батьків в освітньому процесі своєї дитини. Так, 74,9 % батьків цікавляться поточними проблемами або досягненнями своєї дитини, а вчитель інформує їх про успіхи або поточні проблеми їхньої дитини.

Обговорення проблем та вироблення варіантів їх вирішення – рівень, характерний для 56,9 % досліджуваних, які в разі конфліктних ситуацій з'ясовують ситуацію з класним керівником, а 34,1% батьків обговорюють її з дитиною.

Участь на рівні прийнятих стандартних заходів виявляється в особливостях мотивування дитини до навчання в школі. Так, 88 % батьків мотивують свою дитину до навчання шляхом заохочення і лише 8,4 % – шляхом покарання.

Участь на рівні висловлювання своєї думки виявляється в тому, що 72,5 % батьків можуть вільно висловити свою думку щодо ситуації в школі вчителю, 54,2 % батьків висловлюють свою думку дитині, 24,3 % – адміністрації. Натомість 12,9 % батьків не вважають за потрібне це робити. У соціальних мережах свою думку висловлюють лише 3,3 % опитаних.

Прояв участі на рівні планування та вибору характерний для 77 % батьків, які планують для своєї дитини додаткові заняття після школи і вважають їх корисними для її освітнього розвитку, водночас лише 3,6% батьків звертаються до шкільного психолога для вирішення складних ситуацій.

Що ж до основних аспектів, які потребують поліпшення в школі, на думку батьків, то це розвиток здібностей та освітньої зацікавленості учнів (це зазначають 60,2 % респондентів). Понад третину (38,9 %) вважають, що це матеріально-технічне забезпечення освітніх програм, і третина (33,5 %) зазначають, що поліпшення потребує сама організація освітнього процесу.

Висновки. У результаті емпіричного дослідження встановлено, що батьки частіше залучені до домашньої освіти своїх дітей, ніж беруть участь у житті школи. Визначено, що важливими чинниками участі

батьків в освітньому процесі є їхня зацікавленість освітою дитини та відкритість школи для взаємодії. З'ясовано, що пріоритетними типами участі батьків в освітньому процесі дитини є: домашнє навчання, виховання, комунікація зі школою. З'ясовано, що батьки задоволені повнотою та якістю інформації про діяльність школи, а основним каналом їхньої поінформованості є особистісне неформальне спілкування з дитиною або вчителем. Зауважено, що хоч більшість батьків вважають школу відкритою для взаємодії, водночас вони зазначають недостатню просвітницьку діяльність вчителя щодо розвитку і підтримки їхньої дитини. Аналіз результатів дослідження засвідчив наявність певних труднощів у комунікації, зокрема те, що вчитель не дослухається до думки батьків та недостатньо враховує особливості навчання їхньої дитини. Це означає, що організація комунікації потребує додаткових зусиль з боку школи. Отже, участь батьків в освітньому процесі своїх дітей як суб'єктів – носіїв громадської думки щодо освіти та її реформування – достатньо висока, хоч і неоднорідна за рівнями активності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні типологічних груп батьків за специфікою їхньої участі в освітньому процесі дитини, а також у встановленні зв'язків з потенційними ефектами різних варіантів участі.

Список використаних джерел

Боброва, Л. (2022). Громадська думка як суспільний феномен. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*, 21(50), 43–56.

Габермас, Ю. (2000). *Структурні перетворення в сфері відкритості*. Львів: Літопис.

Слюсаревський, М. М. (2017). Освіта і громадська думка: шляхи до консенсусу. *Світогляд*, 1(63), 52–61.

Соціологія. Освіта.UA. (2023, Квітень 17). Взято з <https://is.gd/zoJAqs>.

Стариковська, О. О. (2020). Основна передумова гармонізації процесу функціонування громадської думки в Україні. *Humanities Studies*, 3 (80), 65–77.

Фролов, П. Д. (2014). Громадська думка: критерії та моделі консолідації. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*, 34 (37), 234–247.

Goodall, J., & Montgomery, C. (2014). Parental involvement to parental engagement: a continuum. *Educational Review*, Vol. 66, № 4, 399–410.

Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., & Sandler, H. M. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *Elementary School Journal*, Vol. 106, № 2, 105–130. Retrieved from <https://doi.org/10.1086/499194>.

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict.

In W. G. Austin, & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–37). Monterey, CA: Brooks/Cole.

References

Bobrova, L. (2022). Hromadska dumka yak suspilnyi fenomen [Public opinion as a social phenomenon]. *Visnyk pisladyplomnoi osvity. Seriiia «Sotsialni ta povedinkovi nauky»* [Bulletin of Postgraduate Education. Series «Social and Behavioral Sciences»], 21(50), 43–56. (in Ukrainian)

Frolov, P. D. (2014). Hromadska dumka: kryterii ta modeli konsolidatsii [Public opinion: criteria and models of consolidation]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii* [Scientific studies in social and political psychology], 34 (37), 234–247. (in Ukrainian)

Goodall, J., & Montgomery, C. (2014). Parental involvement to parental engagement: a continuum. *Educational Review*, Vol. 66, № 4, 399–410. (in English)

Habermas, Yu. (2000). *Strukturni peretvorennia v sferi vidkrytosti* [Structural transformations in the field of openness]. Lviv: Litopys. (in Ukrainian)

Hoover-Dempsey, K. V., Walker, J. M. T., & Sandler, H. M. (2005). Why do parents become involved? Research findings and implications. *Elementary School Journal*, Vol. 106, № 2, 105–130. Retrieved from <https://doi.org/10.1086/499194> (in English)

Sliusarevskiyi, M. M. (2017). Osvita i hromadska dumka: shliakhy do konsensusu [Education and public opinion: ways to consensus]. *Svitohliad*, 1(63), 52–61. (in Ukrainian)

Sotsiolohiia. Osvita.UA. (2023, April 17). Retrieved from <https://is.gd/zoJAqs>. (in Ukrainian)

Sarykivska, O. O. (2020). Osnovna peredumova harmonizatsii protsesu funkcionuvannia hromadskoi dumky v Ukraini [The main prerequisite for the harmonization of the process of functioning of public opinion in Ukraine]. *Humanities Studies*, 3 (80), 65–77. (in Ukrainian)

Tajfel, H., & Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin, & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33–37). Monterey, CA: Brooks/Cole. (in English)